

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Volný čas dětí z I. stupně ZŠ na Mladoboleslavsku

Leisure time of children of primary school of Mladoboleslavsko

Bohuslava Horčíčková

Vedoucí práce: PhDr. Daniela Nováková

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Pedagogika – Biologie, geologie a environmentalistika se zaměřením na vzdělávání

2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Volný čas dětí z I. stupně ZŠ na Mladoboleslavsku vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 30. března 2015

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování paní PhDr. Daniele Novákové za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Rovněž bych chtěla poděkovat pedagogickým pracovníkům škol, ve kterých jsem prováděla dotazníkový průzkum, za jejich vstřícnost a ochotu.

ANOTACE

Náplní této bakalářské práce je trávení volného času dětí 3., 4. a 5. ročníků 1. stupně ZŠ na venkově a ve městě v okolí středočeského města Benátky nad Jizerou. V první, teoretické části, jsou vysvětleny základní pojmy, které se týkají problematiky volného času. Jsou zmíněna zařízení určená pro volný čas. Z ontogenetického hlediska je charakterizováno mladší školní období.

Druhá, praktická část, seznamuje s regionem Benátecka, konkrétně s obcemi Chotětov, Horní a Dolní Slivno a Benátky nad Jizerou. V této části je popsána nabídka volnočasových aktivit ve zmíněných lokalitách. Je zdokumentován dotazníkový průzkum, který byl prováděn za účelem zjištění rozdílů v trávení volného času dětí na venkově a ve městě.

KLÍČOVÁ SLOVA

volný čas, pedagogika volného času, volnočasová zařízení, mladší školní období, Benátecko

ANNOTATION

The purpose of this thesis is to describe and evaluate as well as contrast and compare the leisure time of pupils attending Year 3, Year 4 and Year 5 of primary schools in the countryside and in the town, in this case Benátky nad Jizerou. In the first theoretical part, there are explained the basic concepts relating to the issue of leisure time. There are also mentioned places and facilities where children spend their free time. From the ontological point of view it is characterized for younger children. The second part, which is the practical part, introduces the region of Benátky nad Jizerou, in particular with the municipalities such as Chotětov, Horní and Dolní Slivno and Benátky nad Jizerou. This part describes the choices of leisure activities in the above-mentioned locations. The survey has been conducted in order to distinguish the differences of children spending free time in the countryside and in the city.

KEYWORDS

leisure time, pedagogy of leisure time, leisure facilities, younger school children, region of Benátky nad Jizerou

Obsah

Úvod.....	6
1. 1 Funkce volného času.....	8
1. 1. 1 Pedagogika volného času	9
1. 1. 2 Metody pedagogiky volného času	9
1. 2 Volný čas v rodině	9
1. 3 Volnočasová zařízení ve škole	11
1. 3. 1 Školní družiny a školní kluby	11
1. 3. 2 Střediska volného času	11
1. 4 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	12
1. 5 Parky a hřiště	12
1. 6 Výchova mimo vyučování.....	12
2 Mladší školní období.....	14
2. 1 Vývoj základních schopností a dovedností	14
2. 2 Kognitivní vývoj	15
2. 3 Emoční vývoj a socializace	16
2. 4 Hra.....	16
3 Venkov	18
3. 1 Volný čas na venkově	18
3. 2 Městys Chotětov.....	19
3. 3 Základní škola Chotětov	20
3. 4 Mateřská škola Chotětov	21
3. 5 Hasiči Chotětov	22
3. 6 Sebeobrana Chotětov	23
4. Obec Horní Slivno a Dolní Slivno	24
4. 1 Základní škola	24
4. 2 Volný čas v Horním a Dolním Slivně.....	25

5 Město.....	27
5. 1 Volný čas ve městě	27
5. 2 Město Benátky nad Jizerou	28
5. 3 Školství v Benátkách	28
5. 3. 1 I. Základní škola Husovo náměstí.....	28
5. 3. 2 Základní umělecká škola J. A. Bendy	29
5. 3. 3 Dům dětí a mládeže	30
6 Cíl výzkumu	31
6. 1 Vlastní výzkum	31
7 Výzkumné otázky.....	32
8 Výsledky výzkumu.....	33
9. Vyhodnocení výzkumných otázek	43
10. Závěr	45
11. Seznam použitých informačních zdrojů	46
12. Seznam příloh.....	47

Úvod

Volný čas je součástí života každého člověka. V současné době se dočkal většího zkoumání, je to moderní pojem, který má obsah a účastníky. Volný čas pomáhá utvářet konkrétní podobu našeho dne, vypovídá o našich hodnotách, cílech, spoluurčuje rytmus života.

Aby byl volný čas tráven smysluplně po celý život, je důležité tomuto naučit děti již od útlého věku. Moje bakalářská práce se zabývá trávením volného času dětí z I. stupně ZŠ. Na tuto věkovou skupinu jsem se zaměřila z toho důvodu, že na I. stupni ZŠ pracuji jako učitelka a vychovatelka v ŠD.

Cílem práce je také zjistit rozdíly v trávení volného času dětí na venkově a ve městě ve vybrané oblasti Mladoboleslavska, konkrétně okolí Benátek nad Jizerou. Je to oblast mého bydliště a mého pracoviště. Znamená venkov horší využití volného času? Nabízí město atraktivnější způsoby trávení volného času? Jsou žáci mladšího školního věku při výběru volnočasových aktivit ovlivňováni rodiči nebo je brán ohled na jejich názor a skutečné zájmy?

Teoretická část práce se zabývá charakteristikou volného času, současnému pohledu na něj, zmíním období mladšího školního věku z hlediska vývojové psychologie, srovnám možnosti trávení volného času na venkově a ve městě, pokusím se přiblížit okolí Benátek nad Jizerou. V praktické části se zaměřím na dotazníkový výzkum u vybraného vzorku dětí 3., 4. a 5. ročníku z venkova a města.

1 Volný čas

Volný čas se v současné době dočkal většího zkoumání. Pedagogika volného času se stala moderním a zajímavým oborem.

V odborné literatuře se problematikou volného času zabývá několik autorů, a proto existuje i více definic volného času. Jako nejužitečnější shledávám definici B. Hofbauera, který volný čas definuje jako čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, které vyplývají z jeho sociálních rolí. Čas, který zbývá po splnění pracovních i nepracovních povinností.¹

Dle Průchy je volný čas časem, s kterým člověk může nakládat dle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).

Pod pojem volný čas se běžně zahrnuje odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené.²

V dřívějších dobách neměli lidé tolik volného času. Až ve 20. století se u vyšších vrstev stal volný čas součástí života. V roce 1918 byla pracovní doba 6 dnů v týdnu a 48 hodin týdně. Pracovní doba 5 dnů v týdnu byla zavedena teprve v 60. letech minulého století.

Podle Pávkové má každý člověk svůj individuální systém hodnot, který se utváří vlivem životních podmínek a aktivitou jedince. Z hlediska volného času lze členit lidi podle toho, jakou hodnotu volnému času přisuzují.³ Hodnotová orientace člověka se projevuje i ve vztahu k volnému času a jeho obsahu. Pávková popisuje tři možné situace – podceňování volného času, přeceňování a chápání reálného významu volného času. U dětí se můžeme setkat s nadbytkem volného času a neschopností s ním nakládat, ale také s přetěžováním zájmovými činnostmi.

Pro volný čas je charakteristická svoboda a možnost výběru činností. Menším dětem by ve výběru volnočasových aktivit měli pomoci rodiče. Je však důležité

¹ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 13.

² PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 13.

³ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 29.

dávat pozor, aby si rodiče neplnili své neuskutečněné sny a přání. Je velice snadné říct si, tohle by mě bavilo, bude to bavit i mé dítě. Takové trávení volného času nemá pro dítě žádný význam, nerozvíjí ho, naopak pro něj může být stresující. Je rozumné, najít kompromis mezi názorem dítěte a rodičů. Dítě se může jen chvilkově nadchnout pro nějakou činnost, pak zjistí, že to není úplně ono a rodiče by mu v té chvíli měli být dobrým rádcem a podat mu pomocnou ruku.

Kvalitně strávená doba volného času přispívá i k naplňování zdravého životního stylu. Některým dětem není umožněno trávit kvalitně volný čas. Jedná se hlavně o děti ze sociálně znevýhodněných rodin. Jsou to děti rodičů, kteří se v této situaci ocitli náhodou nebo vědomě. V prvním případě se někteří rodiče alespoň snaží dětem nabídnout nějakou zájmovou činnost, která je pro ně méně finančně náročná. Ve druhém případě je rodičům jedno, že jejich děti netráví volný čas tak, aby je tato doba rozvíjela.

1. 1 Funkce volného času

Dle Opaschowského, německého pedagoga volného času, rozlišujeme tyto funkce volného času:

- 1) rekreační
- 2) kompenzační
- 3) enkulturační, edukační
- 4) kontemplační
- 5) komunikační
- 6) participační
- 7) konzumní ⁴

Volný čas je časem, kdy se dítě (nejen ono) setkává s podobně zaměřenými vrstevníky, vznikají nová přátelství. Během volného času si dítě vynahrazuje případné neúspěchy ve školním prostředí, zažívá úspěch, uznání, ocenění.

⁴ KNOTOVÁ, D., *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011 s. 32.

1. 1. 1 Pedagogika volného času

V devadesátých letech 20. století se volný čas stával dimenzí prodlužujícího se života lidí. Začala vnikat pedagogika volného času a příbuzné obory.

Tento nový obor má za úkol analyzovat vývoj výchovy ve volném čase, výchovy prostřednictvím aktivit volného času a výchovy k volnému času. Měla by do těchto oblastí vnášet nové podněty a iniciativy a harmonizovat jejich řešení. Pedagogika volného času má uschopňovat děti a mladé lidi, aby se pomocí rodičů, vychovatelů, animátorů a později i sami, učili vybírat a využívat vhodné aktivity.

Cílem pedagogiky volného času je výchova harmonicky a mnohostranně rozvinuté osobnosti, sociálně patologická prevence a volnočasová kompetence. Předmětem zkoumání jsou děti i dospělí.

1. 1. 2 Metody pedagogiky volného času

Pávková rozlišuje metody názorné, slovní a metody praktických činností.

Názorné metody – dítě se učí osobním příkladem pedagoga

Slovní metody – vyprávění, rozhovory, přednáška, výklad, popis

Metody praktických činností - různé aktivity

Jiní autoři popisují metody streetworku, otevřené práce, animačního přístupu, metodu participace.

V mé dosavadní praxi mám ověřené metody, které popisuje J. Pávková. U dětí mladšího školního věku jsou velice osvědčené názorné metody.

1. 2 Volný čas v rodině

Rodina je primární sociální skupinou. V rodině se děti poprvé seznamují s možnostmi trávení volného času. Před několika lety spolu rodina trávila více společného času. Dnes je spousta nových možností a rodina spolu fakticky volný čas netráví. Každý má své individuální zájmy a potřeby.

V naší současné společnosti je běžné, že rodiče dováží dítě na nějaký kroužek či do volnočasového zařízení a sami jdou za svou zábavou. Určitě je to mnohem lepší, než kdyby dítě svůj volný čas nikterak netrávilo, ale rodiče se tímto připravují o

vzácné chvíle se svými dětmi. Nezřídka se pak stává, že během prázdnin či dovolených rodina zjistí, že vlastně nemají žádné společné zájmy a nemohou se dohodnout na žádné činnosti.

Břetislav Hofbauer ve své publikaci *Děti, mládež a volný čas* zmiňuje výsledky šetření IDM Praha z roku 1995. Dozvíme se, že v pracovním dni se svým dětem věnuje méně než půl hodiny 25% otců a 2% matek. Více než tři hodiny se dětem věnovalo 6% otců a 35% matek. O víkendech byl stav příznivější.⁵

Řada rodičů nabízí svým dětem spoustu věcí, ale nedbá na volný čas a na to, co děti ve svém volném čase dělají a s kým. Někteří rodiče z různých důvodů svým dětem nemohou nabídnout příliš mnoho. Někteří to nepokládají za důležité.

Rodiče se svými dětmi musí trávit určitý čas, protože to dítě ke svému rozvoji potřebuje. Není nutné dítěti kupovat drahé věci, ale je důležité, aby rodiče s dítětem mluvili a trávili s ním dostatek času. I času volného. Rodina je totiž první instance pro předávání vzorů a zálib.

Některé školy, volnočasová zařízení a sdružení se snaží překonávat jakousi bariéru mezi volným časem dětí a rodičů. Nabízejí tedy aktivity pro rodiče s dětmi. Tyto aktivity umožňují poznat charakteristiky jednotlivých členů rodiny v jiných situacích, než je pro ně běžné. Časté jsou brigády určené ke zvelebování okolí školy či volnočasového zařízení, výlety, soutěže.

Zájem rodiny o volný čas dětí je podporován celoevropskými institucemi. Jmenuji například Úmluvu o právech dítěte, která v článku 31 konkrétně popisuje, že „*dítě má právo na volný čas, hru a účast v činnostech kulturních a uměleckých*“.

Rodinné prostředí hraje v rozvoji volného času dětí významnou úlohu. Rozvíjí individuální potřeby dětí, podporuje jejich kontakty s ostatními prostředími a bere v úvahu jejich volnočasové potřeby a zájmy. Životní styl rodiny je tedy přirozený stimulant i regulátor a umožňuje využívat pozitivní vlivy a nežádoucí eliminovat. Rodina se stává aktivním subjektem svého volnočasového života.⁶

⁵ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 62.

⁶ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 64.

1. 3 Volnočasová zařízení ve škole

1. 3. 1 Školní družiny a školní kluby

Školní družiny vznikly po 2. světové válce jako zařízení výchovy a péče o děti zaměstnaných rodičů. Dle MŠMT se v současné době školní družiny řadí mezi školská zařízení, která žákům poskytují zájmové vzdělávání.

Do školní družiny přihlašují děti rodiče prostřednictvím zápisového lístku. Rodič je povinen dítě odhlásit, pokud přestane do školní družiny docházet. Školní družiny jsou určeny žákům 1. stupně základních škol. Děti jsou rozděleny do oddělení. Oddělení bývají zpravidla naplňována do počtu 30 dětí.

Školní družina slouží výchově, vzdělávání, rekreační, sportovní a zájmové činnosti žáků v době mimo vyučování. Je finančně dostupná pro rodiče.

Školní kluby pracují také podle vlastního školního vzdělávacího programu. Poskytují zájmové vzdělávání žákům 2. stupně základních škol a nižších ročníků víceletých gymnázií. Vycházejí ze zájmů a potřeb žáků.

1. 3. 2 Střediska volného času

Střediska volného času jsou také řazena mezi školská zařízení. Děti, mládež, ale i dospělí jsou v nich motivováni, podporováni a vedeni k rozvoji osobnosti, k získávání a rozvoji klíčových i odborných kompetencí, ale hlavně ke smysluplnému využívání volného času. Účastníkům zájmového vzdělávání je nabízena široká nabídka činnosti v bezpečném prostředí a s profesionálními odborníky.

Na rozdíl od školních družin a školních klubů jsou střediska volného času v provozu po celý školní rok. Tato střediska jsou určena pro všechny věkové skupiny. Od dětí, po seniory. Bývají centrem společenského života v obci. Organizují zájmové útvary (kroužky), pořádají různé akce a soutěže. Některá střediska se také zapojují do různých projektů.

1. 4 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež

Tato zařízení mají sociální poslání. Jejich hlavními principy je dosažitelnost a odstranění bariér. Návštěvníci nemusejí uvádět jména, není vyžadována pravidelná docházka.

1. 5 Parky a hřiště

Hřiště, parky a volnočasové areály procházejí v současnosti velkými změnami. Bývají zakládány relaxační zóny, sportoviště. Spousta obcí se účastní evropských projektů za účelem zvelebování těchto lokalit. Parky a hřiště jsou místem setkávání lidí, kteří si chtějí aktivně i pasivně odpočinout.

Bohužel to jsou také místa, na kterých se zdržují lidé bez domova, či sociálně nepřizpůsobiví občané. Obce mají zájem, aby parky a hřiště sloužila volnému času lidí, aby tato místa byla zvelebována a udržována v čistotě.

1. 6 Výchova mimo vyučování

Tato výchova probíhá mimo povinné vyučování, mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajištěna a uskutečňuje se hlavně ve volném čase. Tato oblast výchovy plní funkci:

- 1) Výchovně vzdělávací – vzdělávací systém není schopný plně uspokojit jedince, proto by měl člověk dál rozvíjet to, co ho baví a v této činnosti rozvíjet své znalosti. Činnost v zájmovém útvaru přináší dětem radost i možnost relaxace.
- 3) Zdravotní – jedinec by měl zažít pocit úspěchu, cítit se ve skupině bezpečně, rád se vracet k činnostem zájmového vzdělávání. Volný čas bývá hodně spojován s pobytem na čerstvém vzduchu, což je pro zdraví jedince nezbytné a důležité.
- 4) Sociální – volný čas je tráven ve skupině, kterou tvoří jedinci se stejnými nebo podobnými zájmy; dítě získává určité postavení, roli. Bývají vyrovnány rozdíly mezi dětmi z různých rodin. Děti se učí slušnému chování a spolupráci s ostatními.
- 5) Preventivní – volný čas je prevencí před rizikovým chováním dětí a mládeže; pokud děti mají co dělat, je tím výrazně sníženo riziko nevhodného chování. Když se děti nudí, může u nich být vyšší riziko ke zneužívání návykových látek, kouření, ke kriminalitě.

Kromě ovlivňování volného času však výchova mimo vyučování zahrnuje i jiné oblasti, např. přípravu na školu a upevňování hygienických a kulturních návyků.⁷

⁷ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002, s. 38.

2 Mladší školní období

Je důležité zaměřit se na volný čas u dětí, protože právě ony ho mají relativně dostatek. Kvalitním výběrem volnočasových aktivit u dětí mladšího školního věku se dá předejít mnoha sociálně patologickým jevům v pozdějším období puberty.

Vzhledem k tomu, že má bakalářská práce se zaměřuje na skupinu dětí mladšího školního věku, je důležité charakterizovat toto období z hlediska vývojové psychologie. Z pohledu ontogeneze člověka jako mladší školní období označujeme dobu od 6-7 let, tedy dobu zahájení školní docházky, do 11-12 let, kdy začínají jedinci pohlavně dospívat. S touto horní hranicí souvisejí i psychické změny a projevy.

Náš významný dětský psycholog Zdeněk Matějček rozlišuje mladší školní věk (6-8 let), střední školní věk (9-12 let) a starší školní věk (kryje se s pubescencí). Děti v mladším školním věku jsou ještě hravé a jsou schopny se soustředit na jednu věc poměrně krátkou dobu.⁸

Hlavní činností tohoto období se stává učení. Dochází ke změně životního stylu dítěte. Dítě, které bylo zvyklé si většinu času jen hrát, najednou musí několik hodin denně sedět ve školní lavici, jsou na ně kladeny velké nároky v udržení pozornosti. V tuto chvíli je vhodné dítěti nabídnout zájmový kroužek, či nějakou jinou volnočasovou aktivitu, která mu vykompenzuje nedostatek pohybu. Z vlastní zkušenosti vím, že děti mladšího školního věku rády sportují, hrají různé soutěže, spolupracují při kolektivních hrách více, než v pozdějším věku. Mají potřebu patřit k nějaké skupině. A z toho vyplývá, že děti z I. stupně ZŠ se snadněji zabaví. Je tedy na rodičích a učitelích, aby je naučili správně využívat volný čas k odpočinku, regeneraci sil, ale i k odreagování se od učení.

2.1 Vývoj základních schopností a dovedností

Tělesný růst je během tohoto období rovnoměrně plynulý a závisí na něm pohybové i ostatní schopnosti. Zlepšuje se jemná i hrubá motorika. Dítě si uvědomuje své zdary a nezdary, poměřuje vlastní dovednosti s výkony ostatních.

⁸ LANGMEIER, K., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 119.

Jedinec je pozornější, všechno důkladně zkoumá. Věci nevnímá už vcelku, ale prozkoumává je po částech do malých detailů.⁹

Osmileté děti dokážou řadit různé události, chápou pojem dříve a později, vědí, že čas je nevratný a běží jen jedním směrem.¹⁰

Rozvíjí se také řeč, děti sedmileté znají průměrně 18 633 slov, u dětí jedenáctiletých to je již 26 468 slov. Výzkumy uvádí také určitou převahu ve vývoji řeči u dívek proti chlapcům. Co se týče paměti, tak dlouhodobá i krátkodobá paměť je v tomto věku stabilnější.¹¹

Děti se také učí „jak se učit“. Jsou zahrnovány přemírou informací. Je proto důležité, aby mu škola a rodiče ukázali cestu, jak odlišovat důležité věci od méně podstatných.

2. 2 Kognitivní vývoj

Švýcarský psycholog Jean Piaget rozdělil kognitivní vývoj na čtyři etapy. Děti v mladším školním věku se nacházejí ve stadiu konkrétních operací. Jsou schopny logicky přemýšlet o konkrétních událostech, chápou počet, množství, hmotnost.

Výkony dětí jsou závislé na motivaci a ostatních faktorech osobnosti. Je zřejmé, že rodina a mateřská škola už v předškolním věku a škola na samém začátku vzdělávání mohou cílenými postupy podstatně podpořit výstavbu logického myšlení dítěte – přispět k přechodu od naivně názorného myšlení k myšlení založenému na logických operacích.¹²

⁹ LANGMEIER, K., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 120.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000.

¹¹ LANGMEIER, K., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 122 – 123.

¹² LANGMEIER, K., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006, s. 128.

Představy a fantazie dětí jsou názorné, konkrétní a velmi živé. Kvalita představ a jejich množství závisí na jejich vjemech a souvisí se zážitky dítěte. Dítě dokáže odlišovat fantazijní představy od skutečnosti.¹³

2.3 Emoční vývoj a socializace

Na počátku školní docházky by dítě mělo mít své city a nálady pod kontrolou. Jeho projevy nebývají tolik afektivní jako v předchozích letech.

V sociálních vztazích je důležitá osobnost učitele. Děti tohoto věku většinou k učiteli vzhlíží jako k moudrému člověku, ke kterému mají důvěru. Často se stává, že děti doma zlobí, ale ve škole o nich učitel neví, protože má potřebnou autoritu. Slovo paní učitelky (pana učitele) je „svaté“. Od rodičů se dozvídáme, že děti doma nepřipustí jiný názor než ten, který jim ve škole řekla paní učitelka. Postupem času, ale také vlivem nárůstu kritického myšlení dítěte, autorita učitele klesá.

Velký vliv na dítě má také skupina vrstevníků. Dítě potřebuje kontakt s vrstevníky již okolo třetího roku života, avšak v období mladšího školního věku se tato potřeba mnohokrát zvyšuje. Žák potřebuje zažívat úspěch, oblibu u ostatních. Tím se pak vyvíjí jeho další chování v sociální skupině. Ne každý je ve školní třídě oblíbený. Děti, které se odlišují od ostatních, ať fyzicky, či mentálně, se stávají outsidersy. Často se tak stává u dětí s nějakým handicapem nebo u nadměrně nadaných jedinců. V takovém případě je volný čas kompenzací těchto „neúspěchů“. Ve volném čase tyto izolované děti uplatní svůj talent anebo se stýkají s dětmi, které mají podobné problémy. Cítí se pak lépe a oblíbení.

2.4 Hra

Hra je hlavní činností dítěte předškolního věku. Avšak i v období školní docházky hraje v životě dítěte důležitou roli. Je neoddělitelnou součástí volného času dětí.

¹³ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J., *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál, 2008, s. 86 – 90.

Hra má svůj účel sama o sobě. Sigmund Freud spatřuje význam hry v tom, že se při ní lidské chování nemusí podřizovat žádným danostem, může se tedy plně řídit přáním jedince a uspokojovat tato přání. Jean Piaget vidí úzkou souvislost mezi hrou a rozvojem myšlení a inteligence dítěte.

Prostřednictvím hry se dítě učí a získává nové zkušenosti. Spouštěcím mechanismem je radost z činnosti, hra vzniká z vlastní potřeby. Dítěti hra přináší kognitivní, sociální a pohybový rozvoj. Během hry se rozvíjí tvořivost, fantazie.

Mezi znaky hry patří spontánnost, zaujetí, radost, tvořivost, fantazie, opakování, přijetí role. Hry mohou být bez pravidel, s pravidly, tvořivé, individuální, rolové. Pro mladší školní období je charakteristická hra s pravidly. Děti tohoto věku jsou schopny pravidla pevně dodržovat a bouří se proti jejich nedodržování.

3 Venkov

Venkovské prostředí se od venkova, jak ho známe z dřívějších dob, dosti liší. Přesto zde stále nalezneme větší důraz na tradice, užší sepejetí s přírodou, soudržnost. Přibývá rodin, které žijí tzv. venkovský životní styl městského typu. Na venkově mají sice rodinný dům, ale většinu času tráví v blízkém městě. Do společenského života v jejich obci se příliš nezapojují. Děti z těchto rodin neustále pendlují místem bydliště a městem. Jejich rodiče si myslí, že venkovská škola není pro jejich děti to pravé. Jsou přesvědčeni, že taková malá škola nemůže naplnit jejich požadavky pro kvalitní trávení volného času a neposkytuje jim dobré vzdělání.

Druhou skupinu tvoří rodiny, které mají na venkově kořeny a žijí venkovským stylem rodinného domu. Tyto rodiny tvoří asi 50% všech obyvatel. Žijí v rodinném domě s pozemkem, na kterém pěstují rostliny a chovají zvířata pro svou potřebu. Děti tu jsou většinou od narození, znají se, navštěvují spolu stejnou mateřskou školu, později i školu základní.

Třetí skupinou jsou rodiny vyznávající tradiční venkovský životní styl, je jich podstatně méně, než dříve. Asi 20%. Vlastní statek, hospodářství je pro ně zdrojem obživy. Děti také vyrůstají v obci od narození, po výuce ve škole pomáhají s hospodářstvím a velmi často pokračují v rodinné tradici i v dospělosti.

Poslední venkovský styl soužití s přírodou tvoří asi 14%. Lidé žijí na samotě, chtějí žít v klidu, zdravě, vyznávají alternativnější způsob života. Volný čas dětí se odehrává na čerstvém vzduchu. Na současném běžném venkově se s těmito rodinami tak často nesetkáme.

3. 1 Volný čas na venkově

Děti z venkova si mohou vyběhnout jen tak na zahradu, spontánně si hrát. Jsou zvyklé trávit většinu volného času venku se svými vrstevníky, rodiči i prarodiči. Nenásilnou formou se učí poznávat přírodu. Učí se samostatnosti, spolupráci, toleranci.

Ne ve všech venkovských obcích se ale nachází škola, zájmová sdružení či volnočasová zařízení, která by rozvíjela zájmy a dovednosti dětí. Je spousta vesnic,

kde nenajdeme téměř žádné služby. Volný čas dětí je potom problematičtější. Rodiče nemají tolik času nebo také nechtějí své děti vozit do města na zájmové kroužky. Mnohdy nefunguje dobré dopravní spojení s městem.

3. 2 Městys Chotětov

Žijí v obci Chotětov, která se nachází 15 km od Mladé Boleslavi a 6 km od Benátek nad Jizerou. *„Ves v úrodné, mírné nížině, téměř ve středu mezi Mladou a Starou Boleslaví, do podlouhlého čtverce stavěna, s pěknou návsi a čtyřmi ulicemi, ke čtyřem stranám světa vybíhajícími. Ve středu, více však na jižní straně návsi, na kopečku, starobylý farní kostel sv. Prokopa, se třemi věžemi. Níže pod ním, k západní straně, silný pramen zdravé, velmi chutné vody, Studánka sv. Prokopa zvaný.“* (ze školního archivu r. 1900)

První zmínka o obci je z roku 1057 v zakládací listině litoměřické kapituly. Chotětov náležel do pravomoci města Bělé, teprve v roce 1587 byl připojen k brandýskému císařskému panství. 14. října 1908 byl Chotětov povýšen na městys. Pro Chotětov byl významný rok 1865, kdy byla dokončena železnice Praha – Mladá Boleslav – Bakov nad Jizerou a postaveno vlastní nádraží.

Statut městyse byl Chotětovu navrácen 12. dubna 2007. V témže roce byl díky zásluhám pana starosty, který dnes již bohužel není mezi námi, otevřen sportovní areál. Tato realizace vedla k obrovskému rozvoji a přinesla nové možnosti v trávení volného času v Chotětově.

Ve sportovním areálu se nachází fotbalové hřiště, které je využíváno místním oddílem kopané TJ Sokol Chotětov. Členové nejsou v soutěžích příliš úspěšní, nicméně nechybí jim nadšení a radost z pohybu. Hřiště bývá pronajímáno i fotbalovým klubům z okolních vesnic. Součástí areálu je hřiště na plážový volejbal, nohejbal a tenisové kurty. Občerstvit a osvěžit se sportovci mohou v místním přilehlém pohostinství. Při výstavbě areálu bylo myšleno i na nejmenší obyvatele Chotětova a bylo zde vybudováno dětské hřiště s pískovištěm, skluzavkou, houpačkou, houpacími zvířátky a posezením. Součástí byl i dětský dřevěný domeček, který po krátké době vandalové poničili.

3.3 Základní škola Chotětov

Škola se v obci nacházela od roku 1384. Základní kámen nové školy byl položen v roce 1894. O rok později byla škola slavnostně otevřena. V 70. letech 20. století došlo k výměně oken, dveří a k opravě střechy. V roce 2013 byla opět vyměněna okna a škola se může chlubit novou fasádou.

Základní škola je školou malotřídní. Pracuje v ní 5 pedagogických pracovníků. 1 ředitelka, 3 učitelky a 1 vychovatelka školní družiny. Školu navštěvují žáci 1. – 5. ročníku. V letošním školním roce má škola 35 žáků.

1. ročník je v samostatné třídě, 2. ročník je spojený se 3. ročníkem a 4. ročník je spojený s 5. ročníkem. Dvě učebny jsou zařízeny starším nábytkem, třída prvňáků je zařízena nábytkem novějším, jelikož byla přestavěna až v roce 1995 místo původní tělocvičny. Tělesná výchova se tedy vyučuje na sále Radnice, za hezkého počasí na školní zahradě, kde je k dispozici doskočiště pro skok daleký. Základní škola může využívat část plochy sportovního areálu, na fotbalové hřiště je žákům školy vstup zakázán. Výhodou je přístup k hřišti na plážový volejbal. Tenisové kurty jsou žáky při hodinách tělesné výchovy využívány zřídka.

Každá třída je od roku 2012 vybavena interaktivní tabulí, paní učitelky mají k dispozici notebook, samozřejmě je přístup k internetu. Interaktivní tabule byly pořízeny z projektu EU Šablony – Peníze školám. Každá paní učitelka vytvářela digitální učební materiály, které jsou k dispozici na webu. Od počtu „šablon“ se odvíjely přidělené finance.

Základní škola nabízí zájmové kroužky. Žáci mohou navštěvovat výtvarný kroužek, dramatický, sportovní, archeologický, se zaměřením na práci s počítačem, hru na flétnu a pohybové hry. Vzhledem k malému počtu učitelek působících na škole je, dle mého názoru, nabídka kroužků více než zajímavá a dostačující. Škola ve volném čase dětí rozvíjí jak případné umělecké vlohy, tak i pohybovou oblast vývoje. Zájmové kroužky jsou zdarma.

Do volného času patří i návštěva školní družiny. Školní družina je v činnosti každý den od 6, 45 do 7, 30 hodin a od 11, 20 do 16 hodin. Mohou ji navštěvovat žáci od 1. do 3. ročníku. Disponuje dvěma vlastními místnostmi, může využívat počítačovou učebnu, má vlastní sociální zařízení. Místnosti jsou vhodně zařízené, je

zde místo pro relaxaci a odpočinek, což je po vyučování velmi důležité. Nalezneme tu i učebnu, která je využívána pro kreativní tvorbu, ale i pro přípravu na vyučování. Děti si mohou hrát s velkým množstvím hraček. V případě hezkého počasí tráví odpoledne na školní zahradě, na procházce po obci, ve sportovním areálu či v parku před školou.

Základní škola pořádá také akce, do kterých se zapojují rodiče žáků. Na podzim je to výroba a pouštění draků, keramika, v předvánočním a zimním čase je to vánoční tvoření a výroba adventních věnců, vánoční besídka pro veřejnost, rozsvěcení vánočního stromu se zpíváním koled na návsi, karneval. Na jaře velikonoční vyrábění, besídka ke Dni matek.

Škola je zapojena abonentního cyklu Rodiče a děti v Městském divadle Mladá Boleslav a pětkrát za školní rok navštíví žáci s paní učitelkami některá večerní divadelní představení pro děti. Žáci si tedy zvykají na pravidelnou návštěvu kulturního stánku a většinou tento koníček vydrží i do pozdějších let.

Malý počet žáků ve škole a rodinné prostředí umožňuje individuální přístup ke každému dítěti.

3. 4 Mateřská škola Chotětov

Mateřská škola v Chotětově je dvoutrídni. Byla vybudována v roce 1981. V roce 2013 prošla rozsáhlou rekonstrukcí. Byla vyměněna okna, zřízeno tepelné čerpadlo, škola dostala novou fasádu, bylo opraveno sociální zařízení. Do budoucna se plánuje rekonstrukce šaten.

Děti jsou rozděleny podle věku do dvou tříd. Třidu Sluníček tvoří 28 dětí od 3 do 5 let. Třidu Kytíček navštěvuje 22 dětí v posledním roce předškolní docházky a děti s odkladem povinné školní docházky. Škola funguje od 6, 30 do 16 hodin.

Mateřská škola má k dispozici novou rozlehlou zahradu s členitým terénem. Realizace této zahrady byla dokončena na podzim roku 2014. Byla vysazena nová zeleň, děti mohou využívat spoustu míst k aktivnímu i pasivnímu odpočinku. Herní prvky jsou vyrobeny z přírodních materiálů. Pro míčové hry slouží travnaté hřiště. Děti se mohou rozvíjet i na dvou pískovištích se zastíněním. Jako dobré řešení se jeví nápad s přírodní učebnou a posezením.

Děti z předškolní třídy mohou dvakrát týdně navštěvovat kroužek aerobiku. Dále je pro děti veden kroužek „Veselé písání, zdravé dýchání“, kdy se děti hrovou formou naučí základy hry na zobcovou flétnu. Pětkrát za školní rok (záleží na nemocnosti dětí) se jezdí na plavecký výcvik do Aquacentra Jičín.

Kromě výletů do okolí a na zajímavá místa, pořádá mateřská škola akce pro rodiče s dětmi. To jsou podobně zaměřené akce, o kterých jsem se zmiňovala v kapitole Základní škola Chotětov.

Podle mého názoru by děti již od útlého věku měly trávit hodně volného času venku a právě mateřská škola by je v tom mohla podporovat. Z vlastní zkušenosti vím, že děti v mateřské škole Chotětov ale tráví venku málo času. Nyní, když škola disponuje novou zahradou, se snad situace s pobytem venku zlepší.

3. 5 Hasiči Chotětov

Jednotka sboru dobrovolných hasičů má v Chotětově velký podíl na utváření volného času v městysi. Hasičský sbor byl založen 11. března 1900. V roce 1909 byla zakoupena parní stříkačka a je v provozu ještě dnes. V roce 1921 byl ustanoven odbor žen. Hasičská zbrojnice byla postavena roku 1927. V roce 1950 se konaly velké oslavy na počest výročí založení hasičstva v Chotětově. Z dalších let se žádná dokumentace nedochovala. V období od roku 1990 do 1998 nebyl sbor funkční. Fungovat začal opět v roce 1998.

V roce 2000 se díky „hasičům“ obnovila tradice velikonočního řehtání. Po tři roky tradice fungovala tak, že za vybrané peníze při řehtání byly nakoupeny květiny pro ženy ke Dni matek. V současné době je tradice taková, že řehtat chodí děti a z vybraných peněz se kupují sladkosti a drobné dárky, které se použijí jako odměny při různých akcích pořádaných pro děti.

V sobotu 20. 3. 2010 byl založen dětský kroužek mladého hasiče (malí dobrovolní hasiči – soptíci). Kroužek se schází jednou týdně, v pátek od 17 hodin. V tomto roce do kroužku chodí 25 dětí. Přínosem kroužku je to, že se děti naučí spolupráci, práci v kolektivu i samostatné práci.

Náplní kroužku je příprava na soutěže v požárním útoku, soutěž v celoroční hře Plamen. Dále se „soptíci“ učí různé uzle, topografické znaky, ale také poskytování

první pomoci, prevenci před vznikem požárů, rozeznávají hasičský materiál, pracují s buzolou, kompasem, učí se pohybovat v terénu. Pravidelně jsou pořádány výlety, v létě se „soptíci“ s dětmi ze spřátelených jednotek dobrovolných hasičů účastní stanování na místním hřišti.

Společně s dobrovolníky z obce, základní školou a mateřskou školou pořádají hasiči akce pro děti – karneval, velikonoční řehtání, pálení Čarodějnic, oslava Dne dětí, slavnost ke konci prázdnin, drakiáda, mikulášská nadílka.

3. 6 Sebeobrana Chotětov

Dvakrát v týdnu mají děti, ale i dospělí, možnost navštěvovat kurz sebeobrany, který započal svou činnost v roce 2013. Kurz je určen pro věkovou hranici od 10 let výše. Mladší děti mohou kurz navštěvovat pouze s jedním rodičem, který vykonává nad dítětem dohled nebo může také cvičit. Tréninky se konají dvakrát týdně. V pondělí a ve čtvrtek vždy od 16, 30 do 18, 00 hodin. Cvičení probíhá na sále Radnice v Chotětově, za hezkého počasí ve sportovním areálu nebo u trenéra na zahradě.

Je to volné sdružení zájemců o reálnou sebeobranu. Zájemci se mohou naučit kopy a údery na všechny části těla, otužují ruce i nohy. Je kladen důraz na trénink ve dvojicích, rozvíjí se postřeh. Samozřejmě nemůže chybět strečink a posilování.

Po prvotním nadšení, kdy klub navštěvovalo velké množství zájemců, nyní jeho řady prořídly, ale drží si svůj stálý počet opravdových nadšenců do sebeobrany. Je jistě přínosné, že trenér se snaží na trénink zvát osoby, které v oblasti sebeobrany dosáhly větších úspěchů. Sám trenér na sobě velmi pracuje, dosáhl prvního černého pásu a získal kvalifikaci trenéra III. třídy.

4. Obec Horní Slivno a Dolní Slivno

Pracuji jako učitelka na I. stupni a vychovatelka v ŠD na venkovské škole Horní Slivno. Obec leží asi 21 km od Mladé Boleslavi a 10 km od Benátek nad Jizerou. První písemná zmínka o obci pochází z roku 1223.

Dolní Slivno leží 7 km od Benátek nad Jizerou. První písemná zmínka o obci je taktéž z roku 1223. Název obce se postupem let měnil, součástí obce i malá obec (dřívější osada) Slivínko.

4.1 Základní škola

Školu tvoří dvě odloučená pracoviště. V obci Horní Slivno se nachází budova, ve které se vzdělávají děti od 1. do 4. ročníku. V tomto školním roce je to 54 dětí. V Dolním Slivně je škola pro žáky 5. – 9. ročníku.

Budova v Horním Slivně v září 2013 oslavila 80 let své existence. První škola v Dolním Slivně byla postavena v roce 1788. V roce 1890 byla škola zvýšena o jedno patro. V listopadu roku 1996 byla slavnostně otevřena přístavba nové budovy školy.

V budově v Horním Slivně se nacházejí 4 učebny, učebna s počítači, tělocvična a výdejna jídla. V roce 2012 byla do jedné třídy instalována interaktivní tabule, další interaktivní tabuli škola zakoupila v lednu 2015.

Třídy jsou vybaveny starším i novějším nábytkem. Velkým nedostatkem je chybějící místnost, která by byla využívána pro činnost školní družiny. Děti, které navštěvují školní družinu, musí čas v ní trávit v některé třídě.

Školní družina je v činnosti každý den ráno od 7 do 7, 30 hodin a odpoledne od 11, 20 do 16 hodin. Mohou ji navštěvovat žáci od 1. do 4. Ročníku. Paní učitelky přejímají roli paní vychovatelky a v práci ve školní družině se tedy střídají. Každá paní učitelka vede v rámci školní družiny nějaký kroužek.

V pondělí je náplň školní družiny zaměřena na pracovní činnosti, v úterý je přírodovědný kroužek, který se střídá s dopravní výchovou. Středa patří sportovním hrám a kroužku anglického jazyka, čtvrtek výtvarným činnostem a sborovému zpěvu. V pátek, kdy do školní družiny dochází nejmenší počet dětí, se hrají

společenské, didaktické a jiné hry, pracuje se na interaktivní tabuli, chodí se na procházky. Náplň je tedy spíše dle zájmu dětí.

Škola v Dolním Slivně je po nedávné rekonstrukci, ne všechno vybavení a zařízení tomu ale odpovídá. Každý ročník má svou kmenovou třídu, dle zaměření předmětu se potom stěhují do odborných tříd. 5. ročník má svou učebnu, ve které zůstává po celou dobu vyučování. V budově nenajdeme tělocvičnu, děti chodí cvičit do místní Sokolovny či na hřiště. Práci s počítačem se žáci učí v moderní počítačové učebně, k praktické výuce je využívána dílna a cvičný byt s kuchyňkou.

Velké oblibě se těší každoroční adventní zpívání u rozsvěcení vánočního stromu v obou obcích, v kostelech v přilehlých obcích a v Domově pro seniory v Benátkách nad Jizerou a v Krpech. Již od počátku listopadu děti nacvičují vánoční koledy, kterými potom v předvánočním čase těší občany obcí. Součástí těchto koncertů je i vánoční výstava s prodejem vánočních výrobků žáků školy.

V předvelikonočním čase žáci vytvářejí výrobky s jarní tematikou. Tyto výrobky jsou vystavovány na prodejní výstavě.

V Dolním Slivně funguje školní klub. Děti do něj mohou docházet v době, kdy nemají odpolední vyučování. V něm žáci tvoří různé výrobky (tzv. kutílek) na školní akce dle sezony – vánoční jarmark, výzdoba sálu na školní ples, velikonoční jarmark, školní akademie na konci školního roku. Oblíbený je také kroužek vaření. Nedílnou a důležitou náplní školního klubu je též doučování žáků, které je velmi intenzivně využíváno, zvláště v ranním čase.

V obou budovách je větší počet žáků než v ZŠ Chotětov, ale i v těchto školách je vidět osobní přístup pedagogů k žákům a vzájemná důvěra.

4.2 Volný čas v Horním a Dolním Slivně

V obci Horní Slivno není tak rozvinuta volnočasové vyžití dětí jako v Chotětově. Je to menší obec, tudíž velkou roli v trávení volného času dětí sehrává právě školní družina a škola. Občas se pořádají různá soutěžní odpoledne pro děti, hlavně ke Dni dětí a na konci letních prázdnin. Nefunguje zde žádné místní sdružení či spolek.

V Dolním Slivně funguje sdružení 1. PTS Táborník, které se schází jednou týdně. Chlapci a děvčata z obce a okolí hrají hru Ringo, věnují se ručním pracím, vyrábějí vánoční a velikonoční dekorace. Letos si připravují vystoupení k MDŽ.

5 Město

Města nabízejí rozmanité volnočasové aktivity, sportovní, kulturní i jiné zábavní vyžití. Rozdíly mezi sociálně úspěšnými a znevýhodněnými skupinami obyvatel a jejich dětmi se v současnosti vyostřují. Pro některé jsou k dispozici zařízení s dobrou nebo vynikající úrovní. Pro mnohé však přes veškerý pokrok zůstávají k dispozici jenom ulice, náměstí a městské prostory.¹⁴

Ve městech převládá anonymita. Děti si nemohou jen tak vyběhnout ven. Stačí se projít po některém bloku na sídlišti a vidíme zničené lavičky, na dětských hřištích nedopalky od cigaret. Nelze se proto divit rodičům, že se o děti bojí a samotné je ven s kamarády nepustí. Na druhou stranu město nabízí velké množství organizovaných volnočasových aktivit. Většina rodin tuto možnost využívá. Jsou ale i rodiny, které nechají volný čas dětí náhodě a nikam je nepřihlásí. Takové děti tráví čas po škole doma, u internetu, televize, či touláním po městě. Od této situace je už kousek k rizikovému chování jedinců. To je však krajní případ.

5.1 Volný čas ve městě

Volný čas městských dětí může být ponechán náhodě, jak jsem popsala výše nebo mohou být děti z města ve svém volném čase paradoxně přetěžovány. Jsou to převážně děti ambiciózních rodičů. Takoví rodiče si plní svoje nenaplněné sny a touhy a jejich dítě kmitá mezi jedním volnočasovým zařízením k druhému. Navštěvuje tolik kroužků, že ani jeden mu nečiní potřebnou radost a seberealizaci.

Tato situace může být také dána velkou pracovní vytížeností rodičů, kdy musí v zaměstnání trávit spoustu času, prarodiče mnohdy také ještě pracují a dát dítě do kroužku se jeví jako nejlepší řešení. Dítě je nešťastné, v kroužku zlobí a své skutečné zájmy nerozvíjí. Rodič je přesvědčen, že pro dítě dělá to nejlepší, když mu přesně naplánuje každou hodinu dne. Najdou se i výjimky, kterým takový režim dne vyhovuje, ale z mých zkušeností a rozhovorů s dětmi vím, že většina z nich spokojená není.

¹⁴ HOFBAUER, B., *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 2004, s. 32.

Děti se mohou do volnočasových zařízení dopravovat sami, či společně s kamarády. Na druhou stranu dnes většina rodičů nenechá jet dítě samotné dopravním prostředkem veřejné městské dopravy či jít pěšky (v případě menšího města) a tím mají rodiče o další starost navíc s dopravou. A z rodičů se stávají taxikáři, kteří vozí své děti do školy, ze školy, na kroužek, z kroužku a domů.

5. 2 Město Benátky nad Jizerou

Město Benátky nad Jizerou leží u rychlostní komunikace mezi hlavním městem a Mladou Boleslaví. Žije v něm asi 7000 obyvatel. Město bylo založeno v letech 1343 – 1346. Z roku 1349 pochází zámecký kostel, jehož obyvateli byl mimo jiné dánský hvězdář Tycho de Brahe či Bedřich Smetana.

5. 3 Školství v Benátkách

V Benátkách nad Jizerou najdeme 2 základní školy, 1 základní školu speciální, ZUŠ J. A. Bendy a 3 mateřské školy. Podrobněji se zaměřím na 1 základní školu a ZUŠ.

5. 3. 1 I. Základní škola Husovo náměstí

Škola byla založena na konci 19. století. 11. dubna 1917 začalo pravidelné vyučování. Během 2. světové války bylo ve škole ubytováno německé vojsko a budova byla tudíž úplně zdevastovaná. Chod školy byl obnoven až ke konci roku 1945.

Učebny jsou moderně zařízeny, přesto mě osobní návštěva školy nenadchla. Schodiště a chodby nejsou útulné, působí studeným neosobním dojmem. Škola má k dispozici několik pěkných sportovišť, která hojně využívá. Výhodou je i blízký zámecký park, ve kterém je každoročně pořádána soutěž „Běh zámeckým parkem“, kterého se účastní i školy z okolí. Pro tvůrčí činnost dětí je využívána keramická dílna.

Škola pořádá spoustu sportovních soutěží a turnajů. Již zmiňovaný „Běh zámeckým parkem“, atletický čtyřboj, turnaj v přehazované, volejbale, florbale,

fotbalu. Děti z této školy mají tedy spoustu možností jak rozvíjet své pohybové dovednosti. Samozřejmě jsou i kulturní akce.

Školní družina se nachází v samostatné budově, několik metrů od budovy školy. Mohou ji navštěvovat žáci od 1. do 5. ročníku. Provozní doba je ráno od 6, 30 do začátku vyučování a odpoledne od 11, 40 do 16, 30 hodin. Děti jsou rozděleny do čtyř skupin dle své činnosti – pohybová, pracovní, výtvarná, hudební. Školní družina disponuje hernou, která je určena pro odpočinkové činnosti a třídou, která je využívána k přípravě na vyučování a k zájmovým činnostem. Ke školní družině patří terasa a zahrada. Děti mohou využívat i školní hřiště a tělocvičnu, dětské s prolézačkami a skluzavkami.

Podobně jako ve venkovských školních družinách, i zde děti tvoří výrobky s tematikou dle ročního období, pořádají se výstavy, karneval.

Při základní škole pracují zájmové kroužky. Některé jsou zdarma (atletika), některé hrazeny z projektu „Cestou přírodovědných oborů napříč Středočeským krajem“ (programování robotů), ale většina kroužků je zpoplatněna (angličtina, sborový zpěv, keramika, gymnastika, volejbal).

5. 3. 2 Základní umělecká škola J. A. Bendy

Základní uměleckou školu v Benátkách nad Jizerou najdeme na náměstí, nedaleko budovy I. Základní školy. Škola vzdělává nadané a talentované jedince. Dveře otevřené zde ale mají i jedinci, kteří se o umění nějakým způsobem zajímají. ZUŠ umožňuje přípravu pro studium uměleckých oborů na různých typech škol, od konzervatoří, až po vysoké školy uměleckého směru.

Základní umělecká škola poskytuje vzdělání v těchto oborech:

- hudební (housle, violoncello, trubka, lesní roh, pozoun, klarinet, příčná flétna, zobcová flétna, klavír, kytara, akordeon, sólový zpěv; hudební nauka, souborový zpěv, komorní a souborová hra)
- taneční (lidový tanec, taneční gymnastika, balet, historické tance, moderní tance)
- výtvarný (malba, kresba, grafika, dekorativní činnost, keramika)
- literárně dramatický (literární činnost, recitace, divadlo)

Výuka je odstupňována dle věku jedinců na přípravku, I. stupeň, II. stupeň a dospělé.

5. 3. 3 Dům dětí a mládeže

Dům dětí a mládeže v Benátkách nad Jizerou je pobočkou DDM Mladá Boleslav. Každý rok je otevíráno více než 70 kroužků. Kromě této zájmové činnosti bývají pořádány pobytové akce a letní tábory.

6 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, jak tráví volný čas děti z I. stupně ZŠ, konkrétně děti 3. – 5. ročníků, na Benátecku. Pro tuto věkovou skupinu jsem se rozhodla proto, že děti z těchto ročníků jsou již samostatnější při vyplňování dotazníku, než jejich mladší spolužáci. Zda je rozdíl mezi venkovskou a městskou školou v nabídce volnočasových aktivit. Dalším cílem bylo zjistit, zda si děti vybírají kroužek samy nebo jim ho vybírají rodiče, co děti dělají ve volném čase doma a jak by nejraději volný čas trávily.

6.1 Vlastní výzkum

Použila jsem metodu kvantitativního výzkumu – dotazník. Vyplňování dotazníku bylo anonymní. Výzkum jsem se rozhodla provést na základní škole na vesnici, ve které od narození žiji, na základní škole na vesnici, ve které pracuji a v nejbližším městě. Nejprve jsem se dotázala paní ředitelky a pana ředitele, zda mohou žákům jejich škol předložit můj dotazník. Dotazníky jsem žákům předávala osobně.

V základních školách v mé rodné vsi ani v místě mého pracoviště jsem nepředpokládala problémy v komunikaci s paní ředitelkami. Problémy se ani nevyskytly. Překvapil mě však přístup pana ředitele městské školy. Původně to vypadalo, že nebude ochotný a přístupný k provedení mého výzkumu. Po podrobnějším vysvětlení se však jeho přístup změnil a i on celkem s nadšením očekával výsledky dotazníku.

Žáci, hlavně na venkovských školách, přivítali dotazník s nadšením. Ve městě se našlo pár jedinců, kteří k vyplňování přistupovali neochotně a s nechutí. To je, dle mého názoru, dáno tím, že žáci ve městech dostávají častěji k vyplnění nějaké dotazníky, než venkovské děti.

Výzkumného šetření se zúčastnilo 107 dětí. V dotazníku jsem použila 8 otázek.

7 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1

Navštěvují děti z města více kroužků, než děti z venkova?

Výzkumná otázka č. 2

Navštěvují více kroužků mladší děti?

Výzkumná otázka č. 3

Vybírají si děti kroužky samy?

Výzkumná otázka č. 4

Tráví děti hodně času u počítače?

Výzkumná otázka č. 5

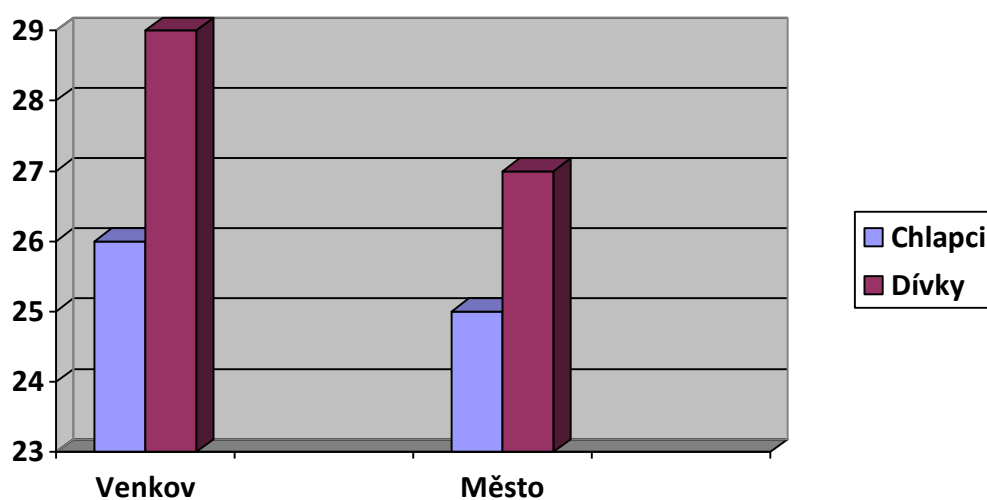
Znamená docházka do venkovské školy menší nabídku volnočasových aktivit?

8 Výsledky výzkumu

Otázka č. 1: **Jsi chlapec nebo dívka?**

Otázka č. 2: **Chodíš do školy ve městě nebo na venkově?**

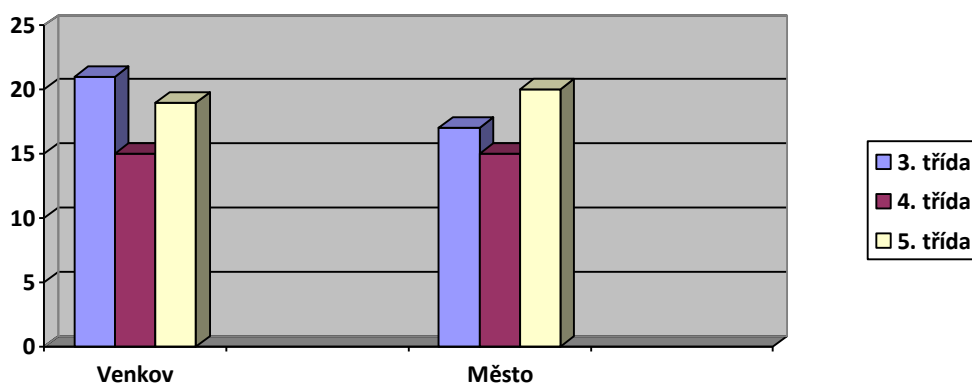
Graf 1: Počet zúčastněných chlapců a dívek z venkovské nebo městské školy

Dotazníky vyplnilo 26 chlapců a 29 dívek z venkovských škol. Z městské školy to bylo 25 chlapců a 27 dívek.

Otázka č. 3: **Do které chodíš třídy?**

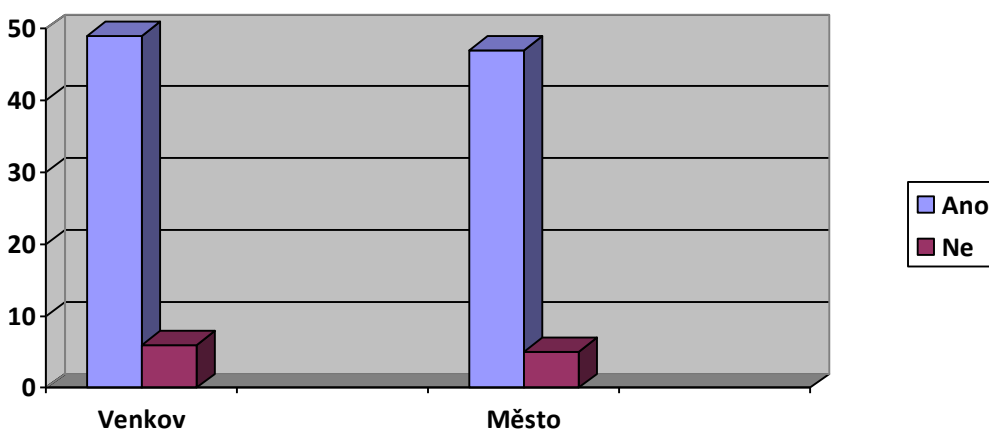
Graf 2: Počty dětí z jednotlivých ročníků účastnících se výzkumu

Z venkovských škol se výzkumu zúčastnilo 21 žáků 3. tříd, 15 žáků 4. tříd a 19 žáků 5. tříd. Z městské školy dotazníky vyplňovalo 17 žáků z 3. třídy, 15 žáků ze 4. třídy a 20 žáků z 5. třídy.

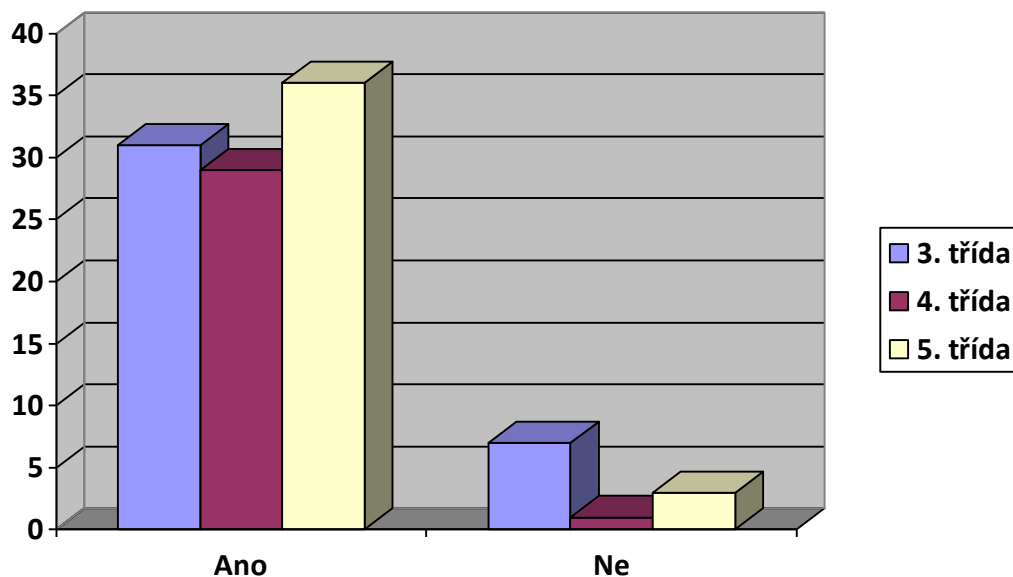
Otázka č. 4: **Navštěvuješ nějaký kroužek? Pokud ano, jaký?**

Graf 3: Poměr počtu dětí navštěvujících/nenavštěvujících zájmový kroužek

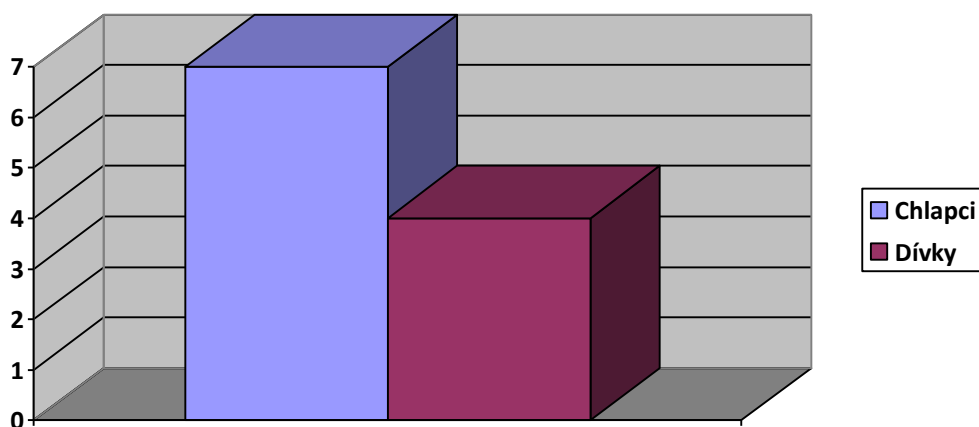

49 dětí z venkovských škol navštěvuje nějaký kroužek, 6 dětí žádný kroužek nenavštěvuje. Z města kroužek navštěvuje 47 dětí a 5 dětí do žádného kroužku nechodí. Tyto výsledky ukazují, že zájmové útvary mají v denním režimu většiny dětí důležitou roli, a to u přibližně stejného procenta dětí ve městě i na venkově.

Graf 4: Zastoupení dětí s/bez zájmového kroužku v dotazovaných třídách

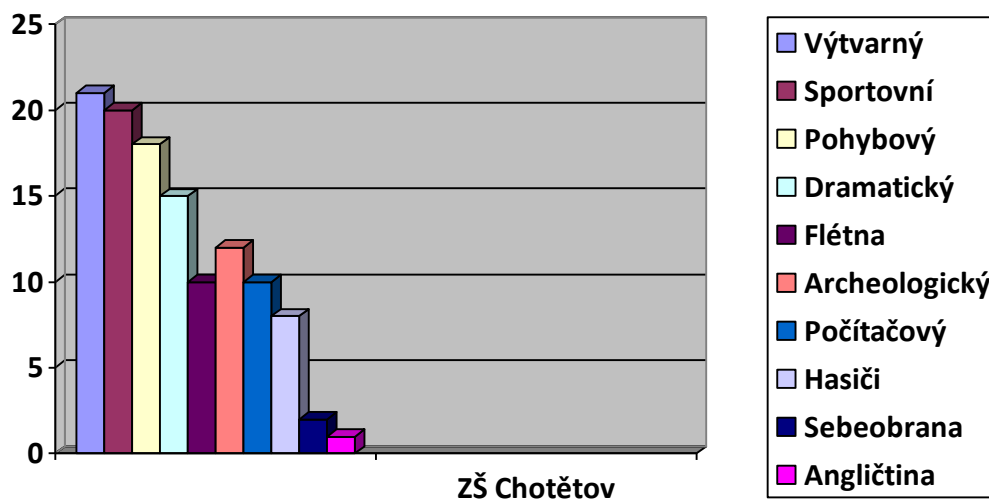

Graf 5: Poměr chlapci/dívky nenavštěvujících žádný kroužek

Z 3. tříd nenavštěvuje žádný kroužek 7 dětí, ze 4. tříd pouze 1 dítě a z 5. tříd do kroužku nechodí 3 děti. Z toho je 7 chlapců a 4 dívky. Více tedy nenavštěvují žádný kroužek chlapci nežli dívky.

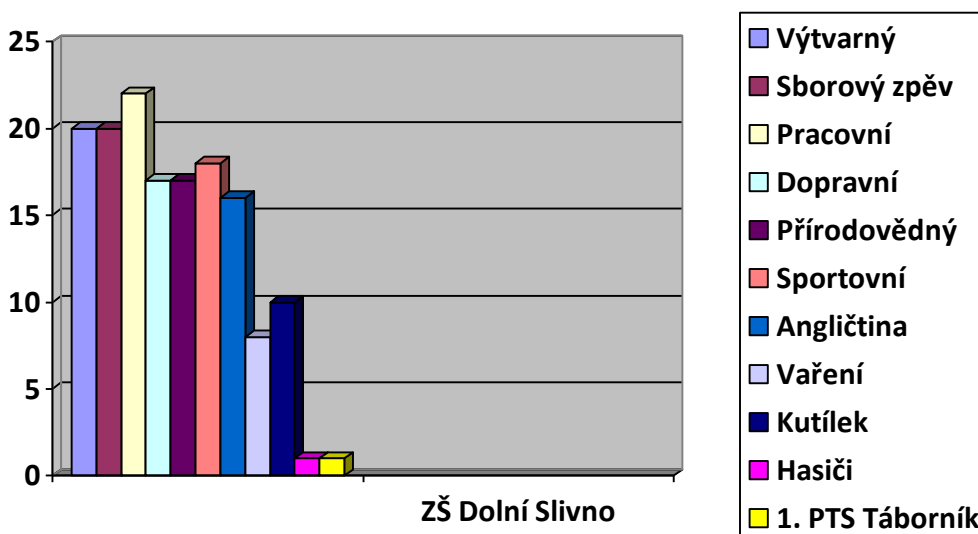
Graf 6: Poměr počtu dětí docházejících do jednotlivých kroužků - ZŠ Chotětov

V základní škole v Chotětově nejvíce dětí navštěvuje výtvarný kroužek. Děti jsou v něm rozděleny na dvě skupiny, první skupinu tvoří děti z 1. a 2. třídy. Druhou skupinou jsou děti z 3. – 5. třídy.

Na druhém místě se umístil kroužek sportovní a na třetím místě pohybový kroužek. Počítačový kroužek a hra na flétnu je kapacitně omezena počtem 10 dětí. Kapacita kroužku je v obou případech naplněna.

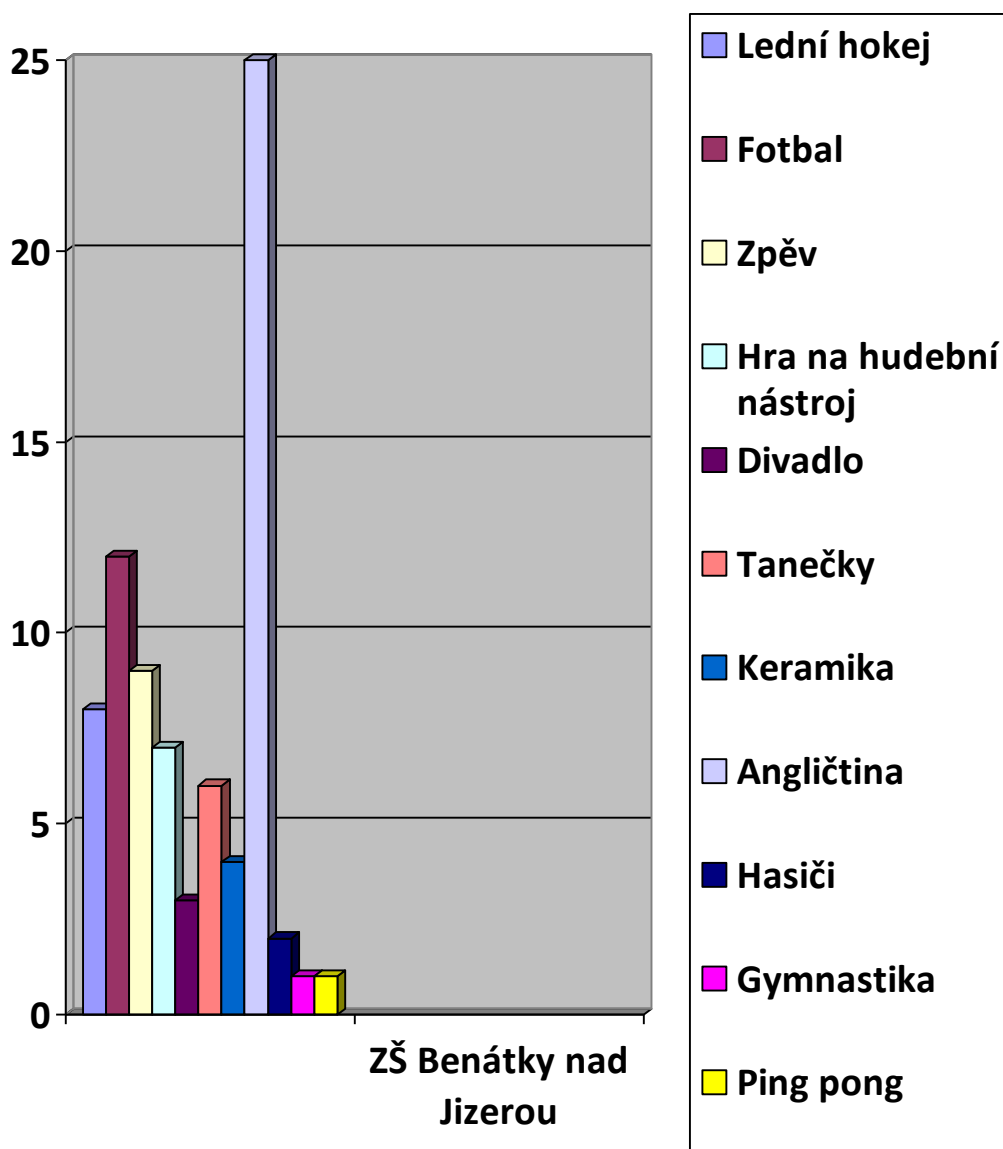
Graf 7: Poměr počtu dětí docházejících do kroužků – ZŠ Dolní Slivno

V Horním a Dolním Slivně je nejoblíbenějším kroužek pracovních činností, následuje výtvarný kroužek a sborový zpěv. Třetím nejnavštěvovanějším kroužkem jsou sportovní hry.

Graf 8: Poměr počtu dětí docházejících do jednotlivých kroužků

- ZŠ Benátky nad Jizerou

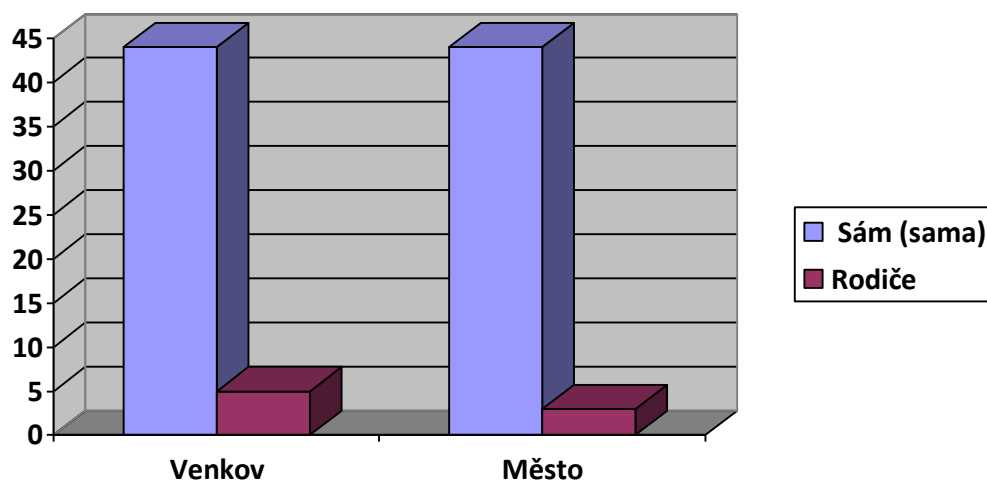

V Benátkách nad Jizerou děti nejvíce zaujala výuka angličtiny. Mezi chlapci se velké oblibě těší lední hokej a fotbal. Město Benátky nad Jizerou má pěkný zimní stadion a zdejší hokejový klub se dlouhá léta drží v I. lize v ledním hokeji. Proto je tento sport pro chlapce tak atraktivní. Pan ředitel základní školy je aktivním hráčem

ledního hokeje, takže i tento fakt může být vysvětlením, proč chlapci tráví svůj volným čas právě tímto sportem.

Otázka č. 5: **Kroužek sis vybral (a) sám (sama) nebo Ti ho vybrali rodiče?**

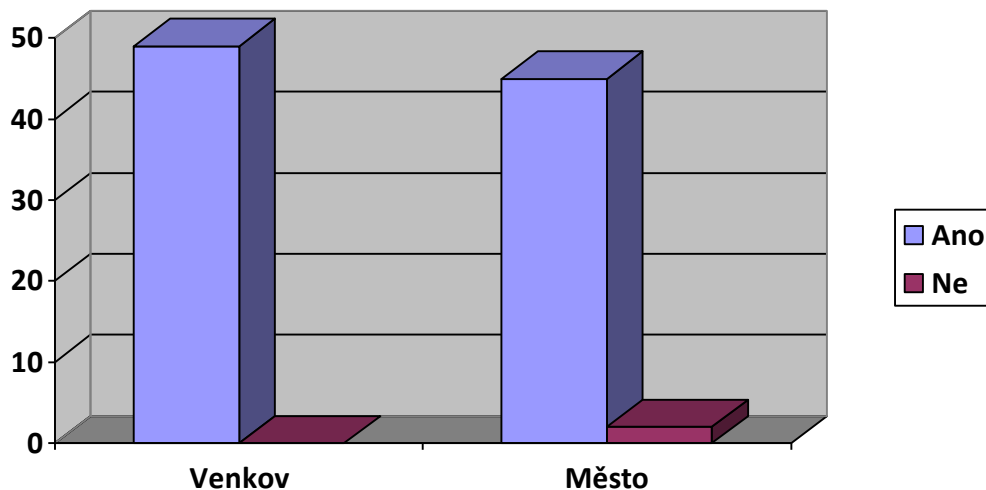
Graf 9: Poměr vlastní výběr kroužku/výběr rodiči

Byla jsem velmi překvapena odpověďmi na otázku, zda si kroužek vybíraly děti samy nebo jim ho vybrali rodiče. Ve venkovských školách si kroužek samo vybíralo 44 dětí, pouze 5 dětem byl kroužek vybrán rodiči. Podobné výsledky nalezneme ve škole ve městě. 44 dětem byl umožněn vlastní výběr kroužku a jen třem dětem ho vybrali rodiče. U dětí tohoto věku (3. - 5. třída) je to důkaz značné důvěry jejich rodičů, kterou vkládají do samostatnosti svých potomků.

Otázka č. 6: **Baví Tě činnosti, které v kroužku děláte?**

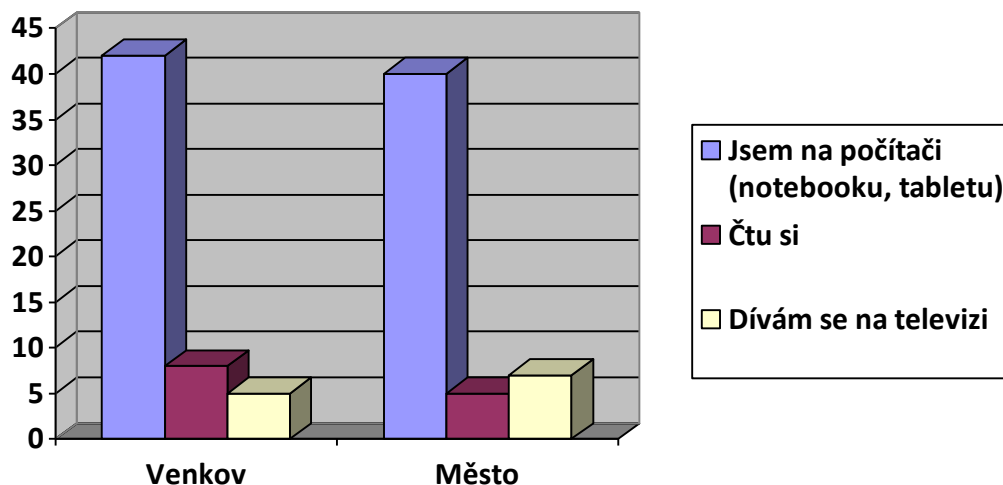
Graf 10: Zastoupení dětí spokojených/nespokojených s náplní kroužku

Všech 49 dětí z venkovských škol, které tráví část svého volného času v zájmovém kroužku, činnosti v kroužku baví. V Benátkách nad Jizerou se našly 2 děti, které činnosti v kroužku nebaví. Zajímavé je, že to jsou děti, které si kroužek vybíraly samy. Celkově tento stav ukazuje na velmi vysokou úroveň náplně kroužků, na které děti docházejí.

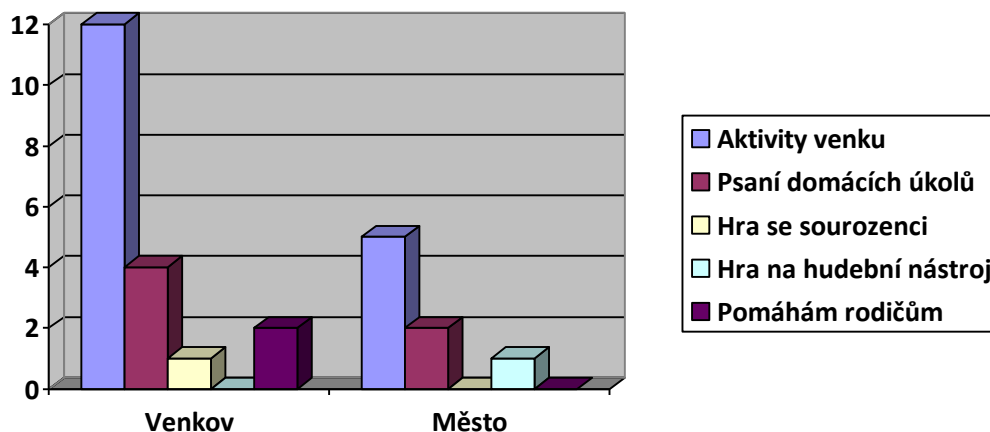
Otázka č. 7: Co děláš doma ve volném čase?

Graf 11: 3 nejčastější způsoby trávení volného času doma

Odpovědi na tuto otázku mě nikterak nepřekvapily. Očekávala jsem, že děti doma tráví hodně času na počítači, notebooku, či tabletu. Výsledky bohužel korespondují se stavem naší dnešní virtuální společnosti. Na venkovských školách čtení nepatrně předčilo dívání se na televizi. Otázka č. 7 měla ještě jednu možnost odpovědi. Děti mohly napsat, co ještě jiného dělají doma ve svém volném čase. Výsledky jsou takové:

Graf 12: Méně časté způsoby trávení volného času doma

V malém množství těchto odpovědí se nejčastěji objevilo, že děti tráví čas venku. Vyskytovaly se tyto odpovědi – „jdu ven“, „jdu ven se psem“, „jsem venku s kamarády“, „sportuju“. Tyto odpovědi jsem shrnula do jednoho názvu – aktivity venku. 12 dětí z venkova tráví volný čas venku, z města je to 5 dětí. Tento výsledek ukazuje na velký nepoměr mezi dětmi ve městě a na venkově v možnosti nebo zájmu trávit svůj volný čas doma aktivitou venku. Mnohem více chodí ven děti na venkově.

Z venkovské školy 4 dívky napsaly, že svůj volný čas doma tráví psaním domácích úkolů. Z městské školy podobnou odpověď napsala 1 dívka a 1 chlapec.

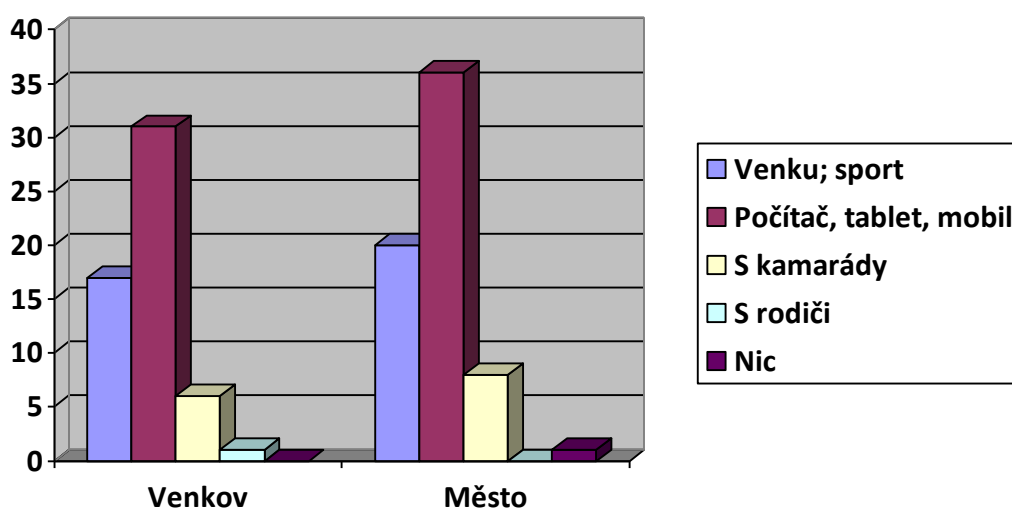
1 dívka z venkovské školy odpověděla: „hraju si se sestrami“. Žádné dítě z městské školy nenapsalo odpověď podobného typu.

1 dívka z města napsala – „hraju na kytaru“ a 2 chlapci z venkova – „pomáhám rodičům na zahradě, doma“

Otázka č. 8: Jak bys nejraději trávil (a) svůj volný čas?

Tuto otázku několik dětí nepochopilo a odpovídalo spíše na otázku „Jak trávíš volný čas?“

Graf 13: Nejžádanější aktivity ve volném čase dětí

Z odpovědí, které byly k výzkumu použitelné, vyplývá, že na venkově i ve městě by děti nejraději trávily volný čas hraním her na počítači, notebooku, tabletu či mobilu.

Na druhém místě děti nejčastěji odpovídaly, že by byly rády venku, sportovaly, chodily na procházky. Dále by děti rády trávily čas se svými kamarády, 1 dítě z venkova by rádo bylo více se svými rodiči a 1 dítě z města odpovědělo velkými tiskacími písmeny přes zbytek stránky, že by nedělalo nic.

Tyto odpovědi jsou zcela v souladu s dnešní tzv. počítačovou generací dětí. Proto je velmi povzbuzující, že sportovní aktivity obsadily hned druhé místo a jejich obliba nezaostává o více než polovinu oproti zábavní elektronice.

9. Vyhodnocení výzkumných otázek

Výzkumná otázka č. 1:

Navštěvují děti z města více kroužků, než děti z venkova?

Na tuto výzkumnou otázku nevyplývala z dotazníku odpověď, která by jednoznačně určila, zda kroužky navštěvují více děti z města, než děti z venkova. Zájmové kroužky navštěvuje přibližně stejný počet dětí ve městě i na venkově. Tento výsledek může být dán tím, že některé děti z venkovských škol do školy dojíždějí autobusem z okolních vesnic. Pro ně, i pro jejich rodiče, je výhodnější navštěvovat kroužek pořádaný školou a zkrátit si tím dobu čekání na spoj.

Výzkumná otázka č. 2:

Navštěvují více kroužků mladší děti?

Výsledek této výzkumné otázky byl pro mě překvapující, jelikož můj předpoklad byl, že do kroužku chodí více mladších dětí. Bylo zjištěno, že kroužky navštěvuje nejvíce dětí z 5. tříd. Má domněnka o výsledku byla ovlivněna zkušeností z mého pracoviště, kdy do mého kroužku dochází převážně děti z nižších ročníků.

Výzkumná otázka č. 3:

Vybírají si děti kroužky samy?

Třetí výzkumná otázka podala jednoznačnou odpověď. Většina dotázaných dětí si kroužek vybírala sama. Je to pozitivní zjištění, které se určitě odráží i na tom, že činnosti v kroužku děti baví. Pokud si totiž děti zájmovou činnost vyberou samy, je větší pravděpodobnost, že je bude bavit a bude je po všech stránkách rozvíjet.

Výzkumná otázka č. 4:

Tráví děti hodně času u počítače?

Další výzkumná otázka potvrdila současný negativní trend trávení volného času dětí. Je šokující, že děti tráví doma velkou část svého volného času u počítače, notebooku, či tabletu. Je to ale důsledek chování současné společnosti a děti drží krok s dobou. Moderní technologie se jim líbí a rády by s nimi trávily svůj volný čas. Takové trávení volného času je pohodlné pro ně, ale i pro jejich rodiče.

Výzkumná otázka č. 5:

Znamená docházka do venkovské školy menší nabídku volnočasových aktivit?

Odpověď na poslední výzkumnou otázku se nabízela sama. Vždyť jak by mohla malá venkovská škola soupeřit s možnostmi mnohem větší školy ve městě? Ukázalo se však, že nabídka kroužků na obou typech škol je srovnatelná. Z odpovědí dětí vyplývá, že obě venkovské školy nabízejí pestrou paletu volnočasových aktivit pro děti všech věkových kategorií. Očekávala jsem, že děti z města budou uvádět „atraktivnější“ kroužky, ale i u nich převládají „tradiční“ kroužky jako malování, zpěv, klasické sporty.

10. Závěr

Již od útlého věku by děti měly být citlivě vedeny k smysluplnému nakládání se svým volným časem. Není žádoucí, aby dítě navštěvovalo jeden kroužek za druhým, ale aby si vybralo tu zájmovou činnost, která mu bude přinášet potěšení, bude ho rozvíjet a případně bude kompenzovat neúspěchy v jiných oblastech.

V první části jsem se zabývala problematikou volného času na teoretické úrovni. Přiblížila jsem obce a školy, ve kterých probíhal dotazníkový průzkum. Také jsem popsala možnosti, které obce a školy v trávení volného času nabízejí. V druhé části jsem popsala průběh a vyhodnocení dotazníkového průzkumu u dětí I. stupně ZŠ v obcích Chotětov, Dolní Slivno, Horní Slivno a Benátky nad Jizerou. Důležitou část tvoří grafické znázornění průzkumu.

Hlavním cílem této práce bylo zjistit, zda děti ve městě a na venkově mají stejné podmínky k trávení volného času, či nikoliv. Slýchávala jsem totiž od některých rodičů, že by nikdy nedali své dítě do venkovské školy, protože není kvalitní a nenabízí kvalitní kroužky. Jsem potěšena, že ve vybraném výzkumném vzorku se názory těchto rodičů nepotvrdily.

Znám děti, které navštěvují spoustu kroužků, ale v podstatě nedělají nic pořádně. Také jsem měla možnost poznat děti, které se po škole toulají vsí nebo městem a vymýšlejí si nevhodnou zábavu. Zajímalo mě tedy, jak konkrétně tráví volný čas děti v mém blízkém okolí.

Dotazníkový průzkum prokázal, že děti z venkova i z města mají podobné podmínky k trávení volného času. Volný čas mohou trávit kvalitně a smysluplně. Zájmové kroužky jsou dobře vedeny, je o ně velký zájem a činnosti děti baví. Což pokládám za důležité zjištění, protože volný čas má přinášet zábavu, radost, potěšení.

11. Seznam použitých informačních zdrojů

HÁJEK B., HOFBAUER B., PÁVKOVÁ J.: *Pedagogické ovlivňování volného času*. Portál; Praha: 2008. ISBN 978-80-736-7473-1.

HOFBAUER B.: *Děti, mládež a volný čas*. Portál, Praha: 2004. ISBN 80-7178-927-5.

KNOTOVÁ, D., *Pedagogické dimenze volného času*. Brno: Paido, 2011. 978-80-7315-223-9.

LANGMEIER, K., KREJČÍŘOVÁ, D., *Vývojová psychologie*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1284-9.

PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

VÁGNEROVÁ, M., *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0.

www.benatky.cz

www.1-zsbenatky.cz

www.chotetov.cz

www.ms.chotetov.cz

www.msmt.cz

www.sebeobranachotetov.webnode.cz

www.zs.chotetov.cz

www.zsdoInslivno.cz

12. Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

1. Jsi:

- a) dívka
- b) chlapec

2. Bydlíš:

- a) ve městě
- b) na venkově

3. Do které chodíš třídy?

4. Navštěvuješ nějaký kroužek? Pokud ano, napiš jaký.

5. Kroužek sis:

- a) vybral (a) sám (sama)
- b) vybrali mi ho rodiče
- c) nenavštěvuji žádný kroužek

6. Baví Tě činnosti, které v kroužku děláte?

- a) ano
- b) ne

c) nenavštěvuji žádný kroužek

7. Co děláš doma ve volném čase?

a) jsem na počítači

b) dívám se na televizi

c) čtu si

d) žádná z nabízených možností se mi nehodí, dělám:

8. Jak bys nejraději trávil (a) svůj volný čas.?

